

Književne novosti

Ferd. Seidl: Kamniške ali Savinjske Alpe, njih zgradba in njih lice. I. zvezek. Ljubljana 1907. Izdala „Matica Slovenska“.

Ocenjevalec slovenskih knjig je doživel ob Seidlovom delu vesel praznik, a tako redek, da se pripeti jedva vsaka tri leta, morda niti to ne. Kak praznik? Mesec za mesecem, leto za letom dobiva v roke tista majčkena delca iz krošnje našega slovstva, delca, ki jih je tolikokrat rodila le trenutna potreba, lakota vseh vrst, in ki jim je bila gonilna sila (zamašite si ušesa!) — španska muha! Zato pa bi ocenjevalec najrajši oblekel praznično obleko, ko opazuje, čitajoč stran za stranjo te knjige, koliko učenjaškega znanja, koliko vnetega truda, oduševljenega zaradi prezanimive snovi, je položenega pred nas za prazničen užitek, in to ne le ravnodušno, da bi uživali snovno, ampak z ljubeznijo pravega očeta.

Kdor čita naslov, naj nikar ne misli, da je v tej knjigi vezana in s 24 raznimi podobami le na zunaj opremljena kaka pusta učenost. Ta „geološki in krajinski opis“ (tako označuje g. pisatelj svoje delo) je pravi zbornik baš najzanimivejših prirodoslovnih ved, a ne podan v suhi teoriji, ampak pred našimi očmi živo razvit iz naših tal, z naših vrhov, ki smo jih tolikokrat občudovali nezavestno, iz naših studencev, pašnikov, strug itd. Seidlova knjiga nas vodi vrhutega s pomočjo konkretnih ostalin nazaj v dobe razvoja naše zemlje, ki se ne dado časovno premeriti niti s stotisoči leti, ampak le v medsebojnem sporedu razpostaviti; ona nam po neovrznih dokazih, ki jih moremo vzeti v roko (kamen in prst!), razbistruje, kako in kje so se gore gubale in lomile, kako se je ena plast odtrgala od debla in kako se lomljeni konci tudi na oddaljenih gorah še do pičice natančno dado zasledovati, ona nam pojasnjuje, zakaj so baš tu rodovitna tla, da se je mogel naseliti kmet, zakaj ondi izvira studenec, zakaj se nahaja med enoličnim kamenjem nenadoma plast čisto drugačne vrste. Skratka: gore z vsem, kar je na njih, res rastejo pred našimi očmi in zdi se nam, da gomezijo pod našimi nogami tisti bilijoni malih živalic, koral itd., ki so iz dna silnega svetovnega morja, pljuskačjega nekdanj med našimi zemljani, v milijonskoletnem svojem tihem delu zgradile bleščeče vrhove naših Grintavcev.

Sem se pojdite učiti nauk o naši zemlji in o prirodi sploh! Naravnost trdim, da ne zasluži imena olikanca, kdor o takih splošnih temeljih vse človeške vede ne ve nekaj odstotkov tega, kar nudi ta knjiga v splošnih svojih uvodih, a takisto trdim, da ni olikan Slovenec, kdor te knjige ne pozna! Vso njeno vrednost pa bo šele prepoznal, ako kolikor toliko prepozna ozemlje, ki se ga tiče. To pa ni težko. Saj segajo takozvane „Kamniške Alpe“ pravzaprav od Vranskega do Žirovnice in se zato govori o krajih, ki so vsakemu dostopni. Ni mi pač treba naglašati, da knjiga ni kak turistovski spis, namenjen le za hribolazce; doline so prav tako in čisto še važnejše nego vrhovi sami. Okrog Begunj, okrog Tržiča, v dolini Kamniške Bistrice, v Črni dolini, na Jezerskem, v Lučah, v Gornjem gradu in v vseh drugih gorskih vznožjih je priroda odprta tej knjigi. Taka knjiga nam šele odpre prirodne krasote in nas odvrne od opasnosti, da hodimo okrog povesod in povesod, a ne vidimo „nič posebnega“.

Pisatelj je vse kraje obhodil do zadnjega koticčka sam in zasluži že zato občudovanje. Bralci ne bodo obhodili vsega, a priporočati jim je, da si pred turo prečitajo dotične odstavke v knjigi; zato naj pisatelj nikakor ne zamudi, sestaviti za končano delo (II. del izide koncem leta) točno kazalo vseh krajevnih imen⁴⁾. Pa tudi, kdor malo hodi okrog, imej knjigo vedno blizu rok; skrbno izbrane slike in instruktivni prerezi mu predočujejo tudi v sobi vse čudovitosti naših gora.

Knjiga je tudi temeljne važnosti kot uspeh na znanstvenem polju: pridobili smo si ž njo domovinsko pravico v novi stroki, in sicer strokovno in jezikovno. Zato bodi izrečena hvala in priznanje prof. Seidlu, nezaupnica pa raznim „učenim“ gospodom, ki poceni renomirajo v družbi prijateljev in prijateljic s svojo učenostjo, ko pa se jim namigne, naj stopijo z učenostjo na dan in plan, se s sto izgovori — zabubijo.

Dr. Jos. Tominšek.

Zabavna knjižnica „Slov. Matice XIX. (1907). (Konec.) — M. Pugelj je priobčil dve črtici, ki sicer obe izdajata vzornike, od katerih se je učil mladi pisatelj, vendar kažeta tudi marsikatero potezo, ki priča o lastnem opazovanju in dozorevanju umetniškem znanju ali vsaj o resnem trudu. Zanimivejši in vsekakor dovršenejši je prvi spis, ki nosi naslov: „Kapela sv. Florjana“. Tu je namreč značaj glavnega junaka, ki je neke vrste posebnost ali skoro idiot, očrtan dovolj skrbno in plastično, dejanje pa, ki se enakomerno giblje na zunaj in znotraj, je predočeno živahno in se razpleta s primernim tempom. Sicer se ne da tajiti, da je tuptam poteza, ki jo je hotel pisatelj porabiti kot oznako nedoločnega psihičnega stanja, v resnici sama po sebi nejasna in netočna, torej ponesrečena, da je celo nepotrebnih ali vsaj ne dovolj ekonomično izrabljenih momentov, vendar dela celota dovolj enoten vtisk in je dejanje izvedeno precej verjetno do naravnega zaključka. — „Žandar Stružnik“ pa spada gotovo med medlejše spise našega zbornika. Res, da je lik junaka samega, suhoparnega, po paragrafi in službenih predpisih živečega in čutečega orožnika, očrtan plastično in gotovo po resničnem življenju, vendar nas odbija neka zunanja surovost, ki zamori vsako duševno razmerje do tega človeka: ne simpatija, pa tudi ne antipatija. In ta junak pahne v prepad moralnega blata — nevede in nehote — mlado natakario Elo, ki se je z vsem ognjem mladostnega srca oklenila tega silnega moža. In ko se po mnogih letih zopet srečata: on, isti suhoparni službeni mož, ona pijana vlačuga, in se njuni duši razumeta bolj nego tisti usodni božični večer, tedaj nas to srečanje, to obupanje od ene in pomilovanje od druge strani zopet ne more geniti, kar je vsekakor umetnikova krivda, da ni znal prav ubrati strun tragike, ki so mu bile vsekakor, kakor je snov, na razpolago. V spisu pogrešamo koncentracije in notranje toplote, duševnega dela umetnikovega, brez katerega je še tako presljljiva snov surova zunanost, ki nas dosti ne briga. — Novela „Pigmalion“, ki jo je napisal VI. Levstik, je vzeta iz umetniškega življenja. Junak ji je kipar Tomaž Krševan, najdenec in gojenec učiteljskega para. S prikupljivo ljubkostjo in blažilno mirnostjo je očrtana dečkova prva mladost, v kateri že ima važno in skoraj odločilno besedo župnik Ignacij Benja, tisti mož, ki postane pozneje bodočemu slavnemu umetniku v gotovem zmyslu skrbnik in nazadnje idealen, očetovski prijatelj gotovemu mojstru. Zdi se mi, da je lik tega umetniško čutečega starčka, kakor ga je ustvaril Levstik, nekak nov tip v naši književnosti, seveda le tip — ideala; žal, da pri naših razmerah še ni mogoč tak tip življenja! Kdor pa čuti umetniško, ta čuti tudi člo-

⁴⁾ Ako etimologija kakega imena ni povsem jasna, naj se pusti v obliki narodne izreke.